

העזרה מהסוגיא

סנהדרין ב. - ז:

פרשת מקץ ה'תשפ"ה

דף ב - ג

◆ דיני בית דין:

- סוגי הבתי דינים שיש:
 - בית דין:
 - לת"ק - שלשה דיינים^א.
 - לרבי - חמשה דיינים^ב.
 - סנהדרין קטנה - עשרים ושלשה דיינים^ג.

☞ הערות ☞

א הגמ' מבארת שנחלקו התנאים מהו המקור של ת"ק שבבית דין יש שלשה דיינים לרבי יאשיה דכתיב בשומר חינום שכופר בפקדון ונקרב בעל הבית אל האלהים וכתיב 'עד האלהים יבא דבר שניהם' וכתיב 'אשר ירשיעון אלהים' ודורשים משלשת הפעמים שכתוב 'אלהים' שצריך שלשה דיינים, אמנם רבי יונתן סובר ש'אין דורשים תחילות' כלומר אי אפשר ללמוד מהפסוק הראשון שכתוב בו 'אלהים' ולומדים משני הפעמים שצריך שני דיינים וכיון ש'אין בית דין שקול' צריך להוסיף דין נוסף.

הגמ' מוכיחה מדברי רבי יונתן ש'אין דורשים תחילות' כלומר שאי אפשר ללמוד מהלשון 'אלהים' הראשון (ורש"י מבאר שהטעם ש'אין דורשים תחילות' משום שהפסוק הראשון נצרך לגופו ללמד שהדיינים צריכים להיות מומחים [משפטיהם]), אמנם תוס' סוברים שאפילו באופן שהפסוק הראשון לא נצרך לגופו מ"מ אין דורשים תחילות), והגמ' בהו"א מבארת שרבי יאשיה סובר ש'דורשים תחילות' והגמ' דוחה שאפשר לומר שסובר ש'אין דורשים תחילות' אבל באופן זה שהתורה יכלה לכתוב 'שופט' וכתבה 'אלהים' יש בכך יתור ללמד שדורשים מלשון זה שצריך דין נוסף.

הגמ' מבארת שהמקור של רבי יונתן שכיון ש'אין בית דין שקול' צריך להוסיף עוד דין דכתיב 'ולא תענה על ריב לנטת אחרי רבות להטת', אמנם רבי יאשיה סובר שפסוק זה נאמר רק לענין דיני נפשות ובהם נאמר הדין ש'אין בית דין שקול' אבל לענין דיני ממונות לא נאמר דין זה.

ב הגמ' מבארת שהמקור של רבי שבבית דין יש חמשה דיינים דכתיב בשומר חינום שכופר בפקדון ונקרב בעל הבית אל האלהים' וכתיב 'עד האלהים יבא דבר שניהם' וכתיב 'אשר ירשיעון אלהים' ורבי סובר ש'אין דורשים תחילות' ולכן אי אפשר ללמוד מהפסוק הראשון שכתוב בו 'אלהים', ורבי סובר ש'יש אם למקרא' ולכן דורשים את המילה 'ירשיעון' כפי קריאתה 'ירשיעון' שהוא שני דיינים, ולומדים בגזירה שווה שכמו שה'אלהים' שבפסוק השלישי הכוונה שני דיינים כך ה'אלהים' בפסוק השני הכוונה שני דיינים, וכיון ש'אין בית דין שקול' צריך להוסיף דין נוסף.

הגמ' בהו"א מבארת שרבנן שחולקים על רבי וסוברים שיש שלשה דיינים סוברים ש'יש אם למסורת' ולכן דורשים את המילה 'ירשיעון' כפי כתיבתה שהוא דין אחד, והגמ' דוחה שיכולים לסבור ש'יש אם למקרא' ולומדים מהמילה 'אלהים' הראשון דין אחד, וכן מ'אלהים' השני דין אחד, והכוונה 'ירשיעון אלהים' הוא ששני הדיינים שהוזכרו מרשיעים, וכיון שאין בית דין שקול צריך להוסיף דין נוסף.

ג המשנה דנה מהו המקור שבסנהדרין קטנה יש עשרים ושלשה דיינים, והמשנה מקדימה שבאופן שנחלקו הדיינים בבית דין האם יש חיוב מיתה ורוב הדיינים מחייבים, והדיינים שמחייבים יש בהם דין אחד יותר מהדיינים שמזכים הנידון אינו חייב מיתה אבל באופן שהדיינים שמחייבים יש בהם שני דיינים יותר מהדיינים שמזכים הנידון חייב מיתה, דכתיב 'לא תהיה אחרי רבים לרעת' וכתיב 'אחרי רבים להטות' ולכן דורשים 'לא כהטייתך לטובה הטייתך לרעה הטייתך

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

○ סנהדרין גדולה:

- לת"ק - שבעים ואחד דיינים.
- לרבי יהודה - שבעים דיינים.^ז

• סוגי הדינים שנידונים בבתי דינים הללו:

○ הודאות והלוואות:

▪ לרבי אבהו ורבא:

- מדאורייתא - נידונים בבית דין מומחין.
- מדרבנן - נידונים בבית דין שאינם מומחים.^ה
- לרב אחא בריה דרב איקא ושמואל:
- מדאורייתא - נידונים בפני דין אחד.
- מדרבנן - נידונים בבית דין שאינם מומחים.^ו

○ שאר דיני ממונות וקנסות:

▪ מדאורייתא - נידונים בבית דין מומחין.^ז

☞ הערות ☞

לטובה על פי אחד הטייתך לרעה על פי שנים'. ולפי"ז המשנה מבארת שהמקור שבסנהדרין קטנה יש עשרים ושלושה דיינים דכתיב 'ושפטו העדה והצילו העדה' ודורשים 'עדה' שופטת ו'עדה' מצלת ו'עדה' הכוונה לעשרה דיינים ולכן צריך עשרים דיינים (המקור ש'עדה' הכוונה לעשרה דכתיב 'עד מתי לעדה הרעה הזאת' והיה שם עשרה מרגלים חוץ מיהושע וכלב), וכיון שצריך שהדיינים שמחייבים יהיה בהם שני דיינים יותר מהדיינים שמזכים צריך שני דיינים נוספים וכיון ש'אין בית דין שקול' צריך דין נוסף.

ד המשנה מבארת שהמקור של ת"ק שבסנהדרין גדולה יש שבעים ואחד דיינים דכתיב 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' וכתיב 'והתייצבו שם עמך' כלומר שמשנה היה דין יחד עמם, והגמ' [ז א] מבארת שהמקור של רבי יהודה שבסנהדרין גדולה יש שבעים דיינים דכתיב 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל' ורבי יהודה סובר שלא דורשים מהפסוק 'והתייצבו שם עמך' שמשנה היה דין יחד עמם אלא כוונת הפסוק שמשנה רבינו יכנס לאהל מועד והם ישארו בחוץ או שכונת הפסוק שמשנה רבינו צריך לבוא בשביל שתשרה עליהם שכינה.

ה הגמ' מבארת שלמרות שרבי יהודה סובר שכיון ש'אין בית דין שקול' צריך להוסיף עוד דין דכתיב 'ולא תענה על ריב לנטת אחרי רבות להטת' וכפי שמבואר בדברי רבי יהודה לענין סמיכת זקנים ועריפת עגלה (הובא להלן הערה י), מ"מ באופן זה שהתורה כתבה במפורש מנין שבעים דיינים לא מוסיפים דין נוסף מחמת דרשה זו.

ה ראה לעיל [הערה א] שהדין שצריך שלשה דיינים נאמר בפרשת שומר חנים שכופר בפקדון, והגמ' מבארת שרבי אבהו ורבא סוברים שדין זה נאמר גם בהודאות והלוואות משום שסוברים ש'עירוב פרשיות כתוב כאן' כלומר שהפסוק 'כי הוא זה' שנכתב בפרשת שומר חנים לא נאמר לגבי שומר חנים אלא לגבי מלוה ולכן גם הדין של שלשה דיינים מומחים שנכתב בשומר חנים נאמר גם על מלוה.

תוס' מקשים על דברי הגמ' שרבי יוחנן סובר ש'אין עירוב פרשיות כתוב כאן' ומ"מ רבי יוחנן סובר שמדאורייתא צריך שלשה מומחין, ולכן תוס' מבארים שכונת הגמ' שאפשר לבאר שהמקור של רבי אבהו ורבא הוא שסוברים ש'עירוב פרשיות כתוב כאן' וכן אפשר לומר שסוברים ש'אין עירוב פרשיות כתוב כאן' והמקור שצריך שלשה מומחין דכתיב 'משפט אחד יהיה לכם' ולומדים היקש בין כל הדיני ממונות שכמו שבגזילות וחבלות צריך שלשה מומחין כך בהודאות והלוואות צריך שלשה מומחין.

הגמ' מבארת שלמרות שרבי אבהו ורבא סוברים שמדאורייתא צריך שלשה מומחים מ"מ מדרבנן לא צריך שלשה מומחים כדי שלא תנעול דלת בפני לווים.

ו ראה לעיל [הערה א] שהדין שצריך שלשה דיינים נאמר בפרשת שומר חנים שכופר בפקדון, והגמ' מבארת שרב אחא בריה דרב איקא ושמואל סוברים שדין זה לא נאמר בהודאות והלוואות אלא הם נידונים בפני דין אחד דכתיב 'בצדק תשפוט עמיתך', ורש"י מבאר שרב אחא בריה דרב איקא ושמואל סוברים ש'אין עירוב פרשיות כתוב כאן' ולכן הדין שנאמר בשומר חנים שצריך שלשה דיינים נאמר רק בשומר חנים שכפר בפקדון אבל בהודאות והלוואות לא צריך שלשה דיינים אלא נידון בפני דין אחד, אמנם תוס' חולקים על רש"י וסוברים שלפי הצד ש'אין עירוב פרשיות כתוב כאן' לא צריך להגיע לדרשה של 'בצדק תשפוט עמיתך' ולכן תוס' מבארים שכונת רב אחא בריה דרב איקא ושמואל שאפילו לפי הצד ש'עירוב פרשיות כתוב כאן' מ"מ בהודאות והלוואות לא צריך שלשה דיינים אלא נידון בפני דין אחד דכתיב 'בצדק תשפוט עמיתך'.

הגמ' מוסיפה שלמרות שמדאורייתא הודאות והלוואות נידונים בפני דין אחד מ"מ רבנן חששו שיבואו לדון בפני דין שהוא יושבי קרנות ודין זה יזכה את החייב ויזכה את החייב ולכן רבנן תיקנו שהודאות והלוואות נידונים בפני שלשה דיינים ודאי אחד מהם יהיה אחד 'גמיר'.

ראה להלן [עמוד 5] שדברי רב אחא בריה דרב איקא ושמואל נאמרו לדעת רבנן דרבי שמעון בן גמליאל ולדעת רבנן דרבי מאיר, אמנם לדעת רבי שמעון בן גמליאל ורבי מאיר מדאורייתא הודאות והלוואות נידונים בפני בית דין, אמנם דברי רבי אבהו ורבא נאמרו לכו"ע.

בדברי הגמ' מבואר שהנפק"מ בנידון האם הודאות והלוואות מדאורייתא נידונים בפני דין אחד או בפני בית דין הוא באופן שנידונו בפני דין אחד או בפני שני דיינים האם הדין חל שלפי הצד שמדאורייתא מספיק דין אחד הדין קיים ולפי הצד שמדאורייתא נידונים בבית דין הדין בטל.

ז ראה לעיל [הערה א] שהדין שצריך שלשה דיינים נאמר בפרשת שומר חנים שכופר בפקדון, והגמ' מוסיפה שכמו ששומר חנים שכופר בפקדון נידון בפני שלשה דיינים כך כל דיני גזילות נידונים בפני שלשה דיינים, וכן חבלות נידונים בפני שלשה דיינים משום ש'מה לי חבלה בגופו ומה לי חבלה בממונו'.

▪ מדרבנן:

• לרש"י [ג ב]:

○ בארץ ישראל - נידונים בבית דין מומחים.

○ בבבל:

▪ דיני ממונות:

• דין שהוא שכיח ויש בו חסרון כיס - נידונים בבית דין שאינם מומחים.

• דין שהוא שכיח ואין בו חסרון כיס, או דין שאינו שכיח - נידונים בבית דין מומחים.

▪ דיני קנסות - נידונים בבית דין מומחים.

• לתוס' [א ג]:

○ דיני ממונות:

▪ דין שהוא שכיח ויש בו חסרון כיס - נידונים בבית דין שאינם מומחים.

▪ דין שאין בו חסרון כיס, או דין שאינו שכיח - נידונים בבית דין מומחים.

○ דיני קנסות - נידונים בבית דין מומחים^ה.

○ דיני נפשות:

▪ דיני נפשות חמורים (עיר הנדחת, שבת שרובו עבדו עבודה זרה, נביא השקר, כהן גדול) - נידונים בסנהדרין גדולה.

▪ שאר דיני נפשות - נידונים בסנהדרין קטנה^ו.

○ דינים שקשורים לכלל ישראל (יציאה למלחמת הרשות, הוספה על העיר ועל העזרות, מינוי סנהדרין לשבטים) - נידונים בסנהדרין גדולה.

○ מלקות - לת"ק נידון בבית דין, לרבי ישמעאל נידון בסנהדרין קטנה.

○ סמיכת זקנים ועריפת עגלה - לרבי שמעון צריכים בית דין, לרבי יהודה צריכים חמשה דיינים^ז.

◆ דיני דרישה וחקירה:

• מדאורייתא - דיני ממונות ודיני נפשות צריכים דרישה וחקירה.

• מדרבנן:

○ הודאות והלוואות - לא צריכים דרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווים.

○ שאר דיני ממונות וקנסות:

▪ לתירוץ הראשון של תוס' - לא צריכים דרישה וחקירה כדי שתנעול דלת בפני גזלנים.

▪ לתירוץ השני של תוס':

• באופן שנידון בבית דין מומחים - צריכים דרישה וחקירה.

☞ הערות ☞

רש"י מבאר שהמקור לשלשת הדיינים צריכים להיות מומחים ולא הדיוטות דכתיב 'אלהים' ולשון זה משמע רבנות ושררה, וכן תוס' בפירוש השני מבארים שהמקור לשלשת הדיינים צריכים להיות מומחים ולא הדיוטות דכתיב 'אלהים' ותוס' מוסיפים שלפי פירוש זה דורשים את הפסוק 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' שגם לענין דיני עישוי וכפייה צריך שלשה דיינים מומחים, אמנם תוס' בפירוש הראשון מבארים שהמקור לשלשת הדיינים צריכים להיות מומחים ולא הדיוטות דכתיב 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' ודורשים לפניהם ולא לפני הדיוטות, ופסוק זה מתייחס לדיינים שהוזכרו בפרשת שומר חנם שכופר בפקדון שהם צריכים להיות מומחים.

ח הגמ' בב"ק מבארת שדיני ממונות שהם שכיחים ויש בהם חסרון כיס נידונים בבבל בבית דין שאינם מומחים משום ש'שליחותיהו קעבדינן' אבל דינים שאין בהם חסרון כיס או דינים שאינם שכיחים נידונים בבית דין מומחים משום שלא אומרים בהם 'שליחותיהו קעבדינן' וכן דיני קנסות נידונים בבית דין מומחים משום שלא אומרים בהם 'שליחותיהו קעבדינן' ובדברי רש"י [ג ב] מבואר שדברי הגמ' נאמרו רק בבבל שאין בה מומחין אבל בארץ ישראל שיש מומחים בכל אופן נידונים בבית דין מומחים, אמנם בדברי התוס' [א ג] מבואר שדברי הגמ' נאמרו בין בבבל ובין בארץ ישראל [ע"פ הגרעק"א ג א].

בדברי המשנה מבואר שגזילות וחבלות נידונים בבית דין מומחים ותוס' בתירוץ הראשון מבארים שכוונת המשנה שגזילות או חבלות נידונים בבית דין מומחים, אמנם תוס' בתירוץ השני מבארים שכוונת המשנה גזילות שעל ידי חבלות אבל גזילה רגילה או חבלה רגילה נידונים בבית דין שאינם מומחים.

ט המשנה מוסיפה שדינים רובע והנרבע בבית דין של עשרים ושלושה דכתיב 'והרגת את האשה ואת הבהמה' וכן כתוב 'ואת הבהמה תהרגו'. וכן המשנה מוסיפה שדינים שור הנסקל בית דין של עשרים ושלושה דכתיב השור יסקל וגם בעליו יומת' ודורשים כמיתת בעלים כך מיתת השור.

י הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהודה שסמיכת זקנים ועריפת עגלה בחמשה דכתיב 'וסמכו' וכתב 'זקני' ודורשים ארבעה דיינים וכיון שאין בית דין שקול^ח מוסיפים עוד דין.

• באופן שנידון בבית דין שאינם מומחים - לא צריכים דרישה וחקירה^{יא}.

דף ד

◆ האם 'יש אם למקרא' או 'יש אם למסורת':

- באופן שהמקרא והמסורת סותרים זה את זה:
 - לרבי ורבי יהודה בן רועץ ובית שמאי ורבי שמעון ורבי עקיבא - יש אם למקרא.
 - לרבי יונתן ורבי יאשיה ולבית הלל ולת"ק דרבי שמעון ולת"ק דרבי עקיבא - אין הכרח האם סוברים ש'יש אם למקרא' או דלמא סוברים ש'יש אם למסורת'.
- באופן שהמקרא והמסורת לא סותרים זה את זה - רבי ורבי שמעון סוברים ש'יש אם למקרא ולמסורת'.
- אופנים שונים שיש לדון בהם האם 'יש אם למקרא' או 'יש אם למסורת':
 - דין זריקת הדם בחטאת - לבית שמאי באופן שזרקו שתי מתנות הקרבן כשר אבל מתנה אחת הקרבן פסול, ולבית הלל אפילו באופן שזרקו מתנה אחת הקרבן כשר^{יב}.
 - מספר דפנות הסוכה - לת"ק שנים שלמות ושלישית טפח, לרבי שמעון שלש שלמות ורביעית טפח^{יג}.
 - דין רביעית דם משני מתים - לת"ק לא מטמאה לרבי עקיבא מטמאה^{יד}.
 - דין יולדת נקבה - טמאה שבועים^{טו}.
 - איסור בשר בחלב - אסור לבשל בשר בחלב ומותר לבשל בשר בחלב^{טז}.
 - פרשיות התפילין - צריך לשים בתפילין ארבעה פרשיות^{יז}.

דף ה

◆ דיני דיין שהוא מומחה לרבים:

- ביאור הכוונה 'מומחה לרבים' - דיין ש'גמיר' ו'סביר' כמו רבי חייא ורב נחמן.
- האם דיין יחיד שהוא 'מומחה לרבים' יכול לדון בהודאות והלוואות:

⊕ הערות ⊕

יא תוס' בתירוח השני סוברים שבאופן שרבנן הקילו שנידון בבית דין שאינם מומחים רבנן הקילו שלא צריך דרישה וחקירה ובאופן שרבנן לא הקילו אלא אמרו שנידון בבית דין מומחים רבנן הצריכו דרישה וחקירה, אמנם תוס' בתירוח הראשון סוברים שרבנן הקילו בכל האופנים שלא צריך דרישה וחקירה כדי שתנעל הדלת בפני הגזלנים אבל לענין מומחים רבנן לא הוצרכו להקל בגזילות וחבלות משום שגם כאשר הדין שנידונים בפני בית דין מומחים הגזלן חושש שהנגזל יטרח אחר שלשה ומומחין ויתבעו בפניהם, אמנם לענין הודאות והלוואות רבנן הוצרכו להקל שנידונים בבית דין שאינם מומחים משום שאדם נמנע מלהלות לחבירו מחמת חשש קטן שלא ימצא דיין מזומן.

יב הגמ' מוכיחה מדברי בית שמאי שסוברים שיש 'אם למקרא' ולכן דורשים 'קרנות' 'קרנות' 'קרנות' שש מתנות ארבעה למצוה ושנים לעכב, והגמ' בהו"א מבארת שבית הלל סוברים שיש אם למסורת ולכן דורשים 'קרנות' 'קרנת' 'קרנת' ארבעה מתנות שלשה למצווה ואחד לעכב, והגמ' דוחה שאפשר לומר שבית הלל סוברים שיש אם למקרא והמקור של בית הלל הוא שהיה אפשר ללמוד בקל וחומר שכל המתנות יעכבו ולכן כתוב 'וכפר וכפר' ללמד שלא צריך ארבעה מתנות אלא שלשה, ולא צריך שלשה אלא שנים, ולא צריך שנים אלא מספיק אחד.

יג הגמ' מוכיחה מדברי רבי שמעון שסובר שיש אם למקרא' ולכן דורש 'בסוכות' 'בסוכות' 'בסוכות' אחד לגופו והשנים אחרים שצריך ארבעה דפנות ולומדים מההלכה למשה מסיני שהדופן הרביעית לא צריכה להיות דופן שלמה אלא מספיק טפח, והגמ' בהו"א מבארת שרבנן סוברים שיש אם למסורת' ולכן דורשים 'בסוכת' 'בסוכות' 'בסוכות' אחד לגופו וצריך שלשה דפנות ולומדים מההלכה למשה מסיני שהדופן השלישית לא צריכה להיות שלמה אלא מספיק טפח, והגמ' דוחה שאפשר לומר שרבנן סוברים שיש אם למקרא' ודורשים שצריך שלשה דפנות וסכך ולומדים מההלכה למשה מסיני שהדופן השלישית לא צריכה להיות שלמה אלא מספיק טפח.

יד הגמ' מוכיחה מדברי רבי עקיבא שיש אם למקרא' ולכן דורש 'על כל נפשות מת לא יבא' שרביעית דם משני מתים מטמאה, והגמ' בהו"א מבארת שרבנן סוברים שיש אם למסורת' ולכן דורשים 'על כל נפשות מת לא יבא' שרביעית דם ממת אחת מטמאה ומשני מתים לא מטמאה, והגמ' דוחה שאפשר לומר שרבנן סוברים שיש אם למקרא' אלא שדורשים את הלשון 'נפשות' 'נפשות דעלמא' והרביעית דם הייתה ממת אחד.

טו הגמ' מבארת שלפי הצד שדורשים מקרא המקור שיוולדת נקבה טמאה שבועים דכתיב 'טמאה שבעים' ודורשים את הפסוק לפי המקרא 'שָׁבְעִים', אמנם לפי הצד שדורשים מסורת המקור שיוולדת נקבה טמאה שבועים ולא שבעים יום הוא מטומאת יולדת זכר שטמאה שבוע אחד וטומאת יולדת נקבה היא פי שנים מטומאת יולדת זכר, וכפי שימי הטהרה של יולדת נקבה הם פי שנים מימי הטהרה של יולדת זכר.

טז הגמ' מבארת שלפי הצד שיש אם למקרא' דורשים את הפסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו' כפי המקרא 'חֶלֶב' וגם לפי הצד שיש אם למסורת' לא דורשים את הפסוק כפי המסורת 'חֶלֶב' משום דכתיב 'לא תבשל' ובחלב אפשר לבשל אבל בחלב אי אפשר לבשל אלא לטגן.

יז הגמ' מבארת שלפי הצד שיש אם למסורת' המקור שצריך לשים בתפילין ארבעה פרשיות דכתיב 'לטטפת' 'לטטפת' 'לטטפת' ולפי הצד שיש אם למקרא' דורשים את הלשון 'לטטפת' 'טט' בכתפי שתיים 'פת' באפריקי שתיים.

- לרב אחא בריה דרב איקא ושמואל שסוברים שמדאורייתא נידונים בפני דיין אחד - יכול לדון.
- לרבי אבהו ורבא שסוברים שמדאורייתא נידונים בבית דין:
 - לרש"י - לא יכול לדון.
 - לתוס' - רבנן תיקנו שיכול לדון"י.

◆ **דין שטעה האם צריך לשלם:**

- דיני קבלת רשות לדון:
 - דיין שקיבל רשות לדון מהריש גלותא בבבל - קבלת הרשות מועילה בין באופן שדן בבבל ובין באופן שדן בארץ ישראל.
 - דיין שקיבל רשות לדון מהנשיא של ארץ ישראל - קבלת הרשות מועילה באופן שדן בארץ ישראל, ולא באופן שדן בבבל.
 - באופן שהבעלי דין אמרו לו שידון אותם כפי דין התורה:
 - באופן שלא קיבל רשות לדון - חייב.
 - באופן שקיבל רשות לדון - פטור"י.
 - באופן שהבעלי דין קיבלו על עצמם שידון אותם כפי דעתו ולא יתבעו אותו - פטור.
- ◆ **דיני דיין - מעיקר הדין באופן ש'גמיר וסביר' יכול לדון ולהורות, אמנם רבנן תיקנו שלא ידון ויורה אא"כ קיבל רשות מרבו"י.**

דף ו - ז

◆ **דין הודאות והלוואות שנעשה בפני דיין אחד או בפני שני דינים:**

- באופן שהבעלי דינים לא קיבלו עליהם לדון בפניהם:
 - לרבי אבהו ורבא - הדין בטל.
 - לרב אחא בריה דרב איקא ושמואל
 - לרבי שמעון בן גמליאל ורבי מאיר - הדין בטל.
 - לרבנן דרבי שמעון בן גמליאל ולרבנן דרבי מאיר - הדין קיים"א.
- באופן שהבעלי דינים קיבלו עליהם לדון בפניהם - הדין קיים.

◆ **דיני פשרה:**

- האם מותר לעשות פשרה:
 - לרבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי - אסור לעשות פשרה"ב.

☞ **הערות** ☜

יח תוס' בתירוץ הראשון מבארים שבאופנים שדיין שהוא מומחה לרבים יכול לדון מ"מ עצה טובה שלא ידון כדי שלא יטעה, אמנם תוס' בתירוץ השני סוברים שהעצה טובה זו נאמרה רק בדין שאינו רגיל בדין ולא בדין שהוא רגיל בדין.

יט רש"י מבאר שהטעם שדיין שקיבל רשות לדון וטעה פטור משום ש'ברשות נחת' ובדברי רש"י [ד"ה שבט] משמע שטעם הדבר הוא משום 'הפקר בית דין הפקר', וכן מבאר בדברי התוס'.

תוס' מוסיפים ומבארים שכיון שטעם הדבר הוא משום הפקר בית דין הפקר לכן דיין שקיבל רשות לדון מהריש גלותא בבבל קבלת הרשות מועילה בין לבבל ובין לארץ ישראל ואילו דיין שקיבל רשות מהנשיא של ארץ ישראל קבלת הרשות לא מועילה לבבל משום שלענין שררה בני בבל עדיפים מבני ארץ ישראל ודין הפקר בית דין הפקר תלוי בשררה, אמנם לענין חכמה בני ארץ ישראל עדיפים.

כ הגמ' מבארת שהטעם שרבנן תיקנו שלא קיבל רשות מרבו לא ידון משום שהיה מעשה בתלמיד שאמר 'בי בצעים אינם מכשירים' והשומעים הבינו ש'מי ביצים' אינם מכשירים, ולכן רבנן תיקנו שתלמיד לא ידון אא"כ קיבל רשות מרבו ורבו לא יתן לו רשות באופן שאין לשונו ברורה ויכולים השומעים לטעות בכונתו.

כא הגמ' מבארת שרבי אבהו ורבא סוברים שהודאות והלוואות מדאורייתא נידונים בבית דין ולכן באופן שנידונו בפני דיין אחד או בפני שני דינים הדין בטל, אמנם רב אחא בריה דרב איקא ורבא סוברים שלפי רבנן דרבי שמעון בן גמליאל ולפי רבנן דרבי מאיר הודאות והלוואות נידונים בפני דיין אחד ומדרבנן נידונים בבית דין ולכן באופן שנידונו בפני דיין אחד או בפני שני דינים הדין קיים.

כב הגמ' מבארת שהמקור של רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי שאסור לעשות פשרה דכתיב 'בוצע בירך ניאץ ה'" דורשים שדיין שעושה פשרה נחשב מנאץ וכן אדם שמברך את הדיין שעושה פשרה נחשב מנאץ, והגמ' מבארת ששאר התנאים שסוברים שמותר לעשות פשרה דורשים את הפסוק על אדם שגזל סאה חיטים ובירך על הפרשת חלה נחשב מנאץ, או שדורשים פסוק זה על יהודה שאמר 'מה בצע כי נהרוג את אחינו וכיסנו את דמו' ונחשב מנאץ ה' משום שיהודה היה צריך להציל את יוסף ולהשיבו אל אביו, וכן אדם שמברך את יהודה שעושה פשרה נחשב מנאץ.

רש"י מבאר שהאיסור לעשות פשרה נאמר רק לאחר שבאו לפניו לדין אבל לפניו שבאו לפניו בדין מותר לעשות פשרה, ותוס' מבארים שהאיסור לעשות פשרה נאמר על הדיין ולא אדם אחר שאינו דיין.

- לרבי יהושע בן קרח - מצווה על הדיין לשאול את בעלי הדין האם רוצים שידון אותם או שיעשה פשרה ביניהם^{כג}.
 - לת"ק ורבי שמעון בן מנסיא - מותר לדיין לעשות פשרה.
 - זמן עשיית הפשרה:
 - בדין שמחייב ממון:
 - לת"ק:
 - לרש"י - עד שהדין אמר 'פלוני חייב ופלוני זכאי'.
 - לתוס' - עד שהדיינים הכריעו את הדין.
 - לרבי שמעון בן מנסיא - עד שהדיין ישמע את דברי הבעלי דין וידע להיכן הדין נוטה^{כד}.
 - בדין שמחייב שבועה - מותר לעשות פשרה כדי להפטר מעונש שבועה.
 - האם פשרה צריכה להעשות בבית דין:
 - לרבנן לרבי מאיר ורבי שמעון בן גמליאל - נעשית בפני דיין אחד.
 - לרבי מאיר - נעשית בפני בית דין^{כה}.
 - האם פשרה צריכה קנין - לרב אשי אינה צריכה קנין ולהלכה צריכה קנין^{כו}.
- ◆ **ביאור האיסור לא תגורו מפני האיש - א.** לא לפחד, כגון דיין שבאו לפניו בעל דין רך ובעל דין קשה לאחר ששמע את דבריהם וידוע להיכן הדין נוטה אסור לו להסתלק מהדין מפני הפחד מהבעל דין הקשה) **ב.** לא לשתוק, כגון תלמיד שיושב לפני רבו ובאו לפני רבו עני ועשיר והתלמיד יודע חובה לעשיר אסור לו לשתוק מפני כבוד רבו.

✽ הערות ✽

- כג** הגמ' מבארת שהמקור של רבי יהושע בן קרח שמצווה על הדיין לשאול את בעלי הדין האם רוצים שידון אותם או שיעשה פשרה דכתיב 'אמת ומשפט שלום שפטו בשעריכם' ודורשים שמשפט שיש בו שלום הוא פשרה וכן כתיב 'ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו' ודורשים שמשפט שיש בו שלום הוא פשרה, אמנם לת"ק ורבי שמעון בן מנסיא סוברים שדורשים את הפסוק 'ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו' שכאשר דוד דן את הדין וזיכה את העשיר וחייב את העני היה משלם לעני מביתו, או שעצם עשיית המשפט נחשב צדקה שהוציא את הגזילה מהגזולן והחזירו לנגזל.
- כד** הגמ' מבארת שהמקור של רבי שמעון בן מנסיא שמוותר לדיין לעשות פשרה עד שישמע את דברי הבעלי דין וידע להיכן הדין נוטה דכתיב 'פטר מים ראשית מדון ולפני התגלע הריב נטוש' ודורשים שלפני תחילת המשא ומתן בדין עושים פשרה ולא לאחר מכן, אמנם לת"ק סובר שדורשים מפסוק זה שתחילת דינו של אדם על דברי תורה, או שהמריבה דומה לבידקא דמיא שבתחילה הוא קטן וקל לסותמו ולאחר מכן הוא גדול וקשה לסותמו.
- תוס' בפירוש הראשון מבארים שהכוונה שתחילת דינו של אדם על דברי תורה נאמר באדם שלא למד תורה כלל, אבל אדם שלמד תורה ולא קבע עתים לתורה תחילת דינו הוא 'נשאת ונתת באמונה' ולאחר מכן שואלים 'קבעת עתים לתורה', ותוס' בפירוש השני מבארים שבכל אדם שואלים תחילה 'נשאת ונתת באמונה' ולאחר מכן 'קבעת עתים לתורה' והכוונה תחילת דינו של אדם על דברי תורה הוא שתחילת העונש הוא על דברי תורה.
- כה** הגמ' מבארת שבדברי רבי מאיר מבואר שדין צריך להעשות בפני בית דין וכן פשרה צריכה להעשות בפני בית דין ומקשים פשרה לדין, ובדברי רבי שמעון בן גמליאל מבואר שדין צריך להעשות בפני שלשה דיינים ופשרה נעשית בפני דיין אחד ולא מקשים פשרה לדין, ונחלקו האמוראים בדעת רבנן דרבי מאיר, לרבי אבהו ורבי סוברים כדעת רבי שמעון בן גמליאל, ולרב אחא בריה דרב איקא ושמואל סוברים שדין צריך להעשות בפני דיין אחד וכן פשרה צריכה להעשות בפני דיין אחד ומקשים פשרה לדין.
- כו** תוס' מסתפקים לפי הצד שפשרה צריכה קנין האם עושים את הקנין לפני שבית דין פוסקים את הפשרה או לאחר שבית דין עושים את הפשרה.
- תוס' בפירוש הראשון מבארים שמחילה רגילה אינה צריכה קנין, אמנם פשרה צריכה קנין משום שלפי הצד שעושים את הקנין לפני שהבית דין פוסקים את הפשרה צריך לעשות קנין הן על המחילה משום שנחשב מחילה בטעות כיון שיתכן שהמוחל לא ידע שבית דין יאמרו לו למחול כל כך, ולפי הצד שעושים את הקנין לאחר שהבית דין פוסקים את הפשרה צריך קנין רק על הקנין אבל על המחילה לא צריך קנין, אמנם תוס' בפירוש השני מבארים שאפילו לפי הצד שעושים את הקנין לאחר שהבית דין פוסקים את הפשרה צריך קנין גם על המחילה משום שמחל רק משום שבית דין אמרו לו למחול ונראה כמו מחילה בטעות.